

УДК 78.01+78.03/ 78.072.2

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2024-40-13>**Валерій Йосипович Регрут**

ORCID: 0009-0002-4643-0367

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри хорового диригування

Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової,

головний хормейстер

Одеського національного театру опери та балету

regrutvalerii@gmail.com

ІНТЕРПРЕТАТИВНІ ОСНОВИ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СВІТЛІ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ

Метою статті є розгляд інтерпретативних основ виконавської діяльності у світлі проблеми розуміння, з видленням важливості герменевтичного підходу до дослідження проблеми інтерпретації. Методологія дослідження полягає у застосуванні естетичного, музично-історичного та музикознавчого методів із залученням виконавського підходу, у комплексі вони утворюють єдину методологічну основу, що дозволяє у всій повноті розглядати проблему інтерпретації, а також природу музичного розуміння як важливої основи виконавської діяльності. Наукова новизна даної статті полягає у виявленні взаємозв'язку між виконавською інтерпретацією та розумінням у контексті герменевтичної методології, а також на визначення ключових теоретичних засад, необхідних для осмислення феномена розуміння як музикознавчої проблеми.

Висновки. Матеріал дослідження та аналіз існуючих наукових розвідок доводить, що розуміння не зводиться до раціонального аналізу тексту і не вичерпується осмисленням логічної структури висловлювання, воно радше виступає як відправна точка, що спонукає до роздумів, але не детермінує сам процес інтерпретації. У цьому сенсі розуміння стає актом самоствердження інтерпретатора, способом його включеності у смислову реальність. Такий підхід робить розуміння не лише основою діяльності людини, а й фундаментальною умовою самого життя, оскільки саме в діалозі й у процесі смислотворення народжується справжня дійсність. Сукупність авторитетних висловлювань, що визначають традицію, несе в собі імпліцитний наказовий тон, оскільки традиція – це не просто нагромаджений досвід, а й механізм його нормативного закріплення. Проте час необоротний, а тому й традиція підлягає постійному перегляду. Те, що вчора вважалося істинним

і непорушним, завтра може видатися сумнівним або навіть хибним. У цьому напруженому діалозі між минулим і теперішнім, між установленим і змінним, між передсудами та критичним мисленням народжується процес розуміння, у якому минуле не просто передається, а щоразу заново осмислюється у горизонті сучасності.

Ключові слова: інтерпретація, музичне виконавство, музичне розуміння, герменевтичний підхід, герменевтика Г.-Г. Гадамера, музична інтерпретологія, виконавська традиція.

Regrut Valerii Yosypovych, Ph.D. in History of Arts, Associate Professor at the Department of Choral Conducting of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music, Chief Choirmaster of the Odesa National Opera and Ballet Theater

Interpretative foundations of performance activity in the light of the problem of understanding

The objective of this article is to examine the interpretative foundations of performance activity in the context of the problem of understanding, with an emphasis on the significance of the hermeneutic approach to the study of interpretation. **The research methodology** involves the application of aesthetic, music-historical, and musicological methods, supplemented by a performance-based approach. Together, these methods form a unified methodological framework that enables a comprehensive examination of the problem of interpretation, as well as the nature of musical understanding as a fundamental basis of performance activity. **The scientific novelty** of this study lies in revealing the relationship between performative interpretation and understanding within the context of hermeneutic methodology, as well as in defining the key theoretical principles necessary for comprehending the phenomenon of understanding as a musicological issue.

Conclusions. The research material and the analysis of existing scholarly investigations demonstrate that understanding is not reducible to the rational analysis of a text, nor is it exhausted by the comprehension of the logical structure of an utterance. Rather, it serves as a starting point that stimulates reflection but does not predetermine the interpretative process itself. In this sense, understanding becomes an act of self-affirmation on the part of the interpreter, a means of integrating oneself into the realm of meaning. Such an approach positions understanding not only as the foundation of human activity but also as a fundamental condition of life itself, since genuine reality emerges precisely in dialogue and in the process of meaning-making. The body of authoritative statements that constitute tradition carries an implicit prescriptive tone, for tradition is not merely an accumulation of experience but also a mechanism for its normative consolidation. However, time is irreversible, and thus tradition is subject to constant revision. What was once regarded as true and immutable may, in the future, appear questionable or even erroneous. In this dynamic dialogue between past and present, between the established and the evolving, between prejudices and critical thinking, the process of understanding emerges—not as a mere transmission

of the past, but as its continuous reinterpretation within the horizon of the contemporary era.

Key words: *interpretation, musical performance, musical understanding, hermeneutic approach, Hans-Georg Gadamer's hermeneutics, musical interpretation, performance tradition.*

Актуальність роботи. У сучасній музикознавчій думці інтерпретація займає одне з центральних місць, оскільки її природа та межі безпосередньо впливають на епістемологічні основи гуманітарного знання та його методологічні стратегії. Якщо раніше інтерпретація розглядалася лише як вторинний, похідний процес, то в останні десятиліття вона набуває статусу самостійного феномена людського буття. У зв'язку з цим спостерігається значний перегляд уявлень про її можливості, межі та смислове значення в різних сферах діяльності. Цей зсув у музикознавчій парадигмі можна позначити як «інтерпретаційний поворот», що справляє глибокий вплив на гуманітарні дисципліни.

Музична теорія, орієнтуючись на дослідження смислового змісту музичного тексту, дедалі частіше звертається до герменевтичних підходів, у яких центральне місце займає концепція розуміння. Однак, попри зростаючий інтерес до цієї проблематики, феномен розуміння, особливо в галузі музики, ще не зазнав достатньої теоретичної розробки. Осмислення природи музичного розуміння неможливе без звернення до ключових положень герменевтичної традиції, сформованої у працях Г.-Г. Гадамера.

Дотримуючись цього принципу, дана стаття ставить перед собою завдання виявлення тих аспектів герменевтичного вчення, які отримали найбільш послідовний розвиток у філософії Гадамера і можуть бути використані для обґрунтування теоретичних засад музичної інтерпретації. В останні роки в музикознавстві одне з провідних місць займає поняття «музикознавчої інтерпретології», що свідчить про зростаюче методологічне значення інтерпретації як самостійного предмета дослідження в музикознавстві [див. 5; 6]. Аналіз герменевтичних засад дозволяє не тільки прояснити саму сутність музичного розуміння, а й зміцнити його теоретичні основи, відкриваючи нові перспективи для інтерпретаційних стратегій у музикознавчій практиці.

Метою статті є розгляд інтерпретативних основ виконавської діяльності у світлі проблеми музичного розуміння, з виділенням важливості герменевтичного підходу до дослідження проблеми інтерпретації. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні естетичного, музично-історичного та музикознавчого методів із залученням виконавського підходу, у комплексі вони утворюють єдину методологічну основу, що дозволяє у всій повноті розглядати проблему інтерпретації, а також природу музичного розуміння як важливої основи виконавської діяльності. **Наукова новизна** даної статті полягає у виявленні взаємозв'язку між виконавською інтерпретацією та розумінням у контексті герменевтичної методології, а також на визначення ключових теоретичних засад, необхідних для осмислення феномена музичного розуміння.

Викладення основного матеріалу. Поняття інтерпретації значно передуює появі систематизованих інтерпретативних теорій. Уже в латинській традиції слово *interpres*, що означає посередника, тлумача або переговорника, містило в собі елемент ціннісного осмислення, оскільки походило від кореня *pretium*, що позначає «цінність» або «винагороду». Це вказує на те, що з найдавніших часів інтерпретація сприймалася не просто як процес передавання смислу, а як його трансформація, пов'язана з переоцінкою значень залежно від контексту і суб'єктивного сприйняття. Історично інтерпретація спочатку була частиною філології і використовувалася як інструмент тлумачення текстів. Однак її повернення в мовознавство у XX столітті призвело до значних методологічних зрушень і розширення меж розуміння мови в гуманітарних науках, в тому числі й музикознавстві [3].

Сучасна теорія інтерпретації розрізняє кілька аспектів цього феномена: інтерпретацію як елемент буденної мови, що позначає суб'єктивні способи розгляду проблематичних висловлювань або фактів; інтерпретацію як форму художньої презентації смислу, подібну до музичного виконання, що передбачає значний ступінь індивідуальності; інтерпретацію в логіці та лінгвістиці, де вона розуміється як процедура співвіднесення символів із певними сферами значень у межах формальної системи. Ці

підходи – дескриптивний, пояснювальний і оцінний – не можуть бути розглянуті ізольовано, оскільки лише їхнє комплексне осмислення дозволяє розкрити інтерпретацію в усій її смисловій багатшаровості.

Проблема інтерпретації залишається однією з найбільш обговорюваних у західній філософії другої половини ХХ – початку ХХІ століття, займаючи ключове місце в дискусіях, що розгорнулися в рамках герменевтичної традиції, представлені такими мислителями, як Г.-Г. Гадамер, М. Гайдеггер, П. Рікьор, Ю. Габермас та К.-О. Апель, а також у постструктуралістській і постмодерністській парадигмах, де її осмисленням займалися Р. Барт, Ж. Дерріда, Ж. Делез, Ю. Крістева, Ж. Бодрійяр, М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотар, П. де Ман, І. Хассан, Ф. Джеймсон, та інші. Попри відмінність підходів, інтерпретація в цих дискурсах розглядається не лише як методологічний інструмент аналізу текстів, а й як фундаментальна структура розуміння, що організовує сам процес пізнання [8]. Межі інтерпретації, її можливості та обмеження продовжують залишатися предметом запеклих дискусій, визначаючи напрямок філософської думки та створюючи передумови для формування нової інтерпретаційної парадигми, здатної охопити складну діалектику смислу, суб'єктивності та контексту.

Поступове розширення сфери рефлексії щодо самої природи інтерпретації можна вважати одним із найважливіших історичних здобутків герменевтики. Як теорія інтерпретації, герменевтика має тривалу історію, що сягає античності, коли коментатори прагнули виявити глибинні смисли текстів, незалежно від того, чи йшлося про релігійні, філософські або епічні твори. У Середньовіччі цей процес ускладнився: навіть у межах єдиної традиції тлумачі «священних» текстів доходили до різних, а подекуди й взаємовиключних висновків щодо значення окремих термінів, виразів і цілих доктрин. У період Реформації ці розбіжності досягли критичної точки, перетворившись на предмет нескінченних дискусій між філологами, істориками та юристами, які намагалися встановити автентичність і сакральний статус текстів. Саме в цей час герменевтика виходить за

межі богословської екзегези й набуває ширшого філософського виміру, що стало можливим завдяки працям Ф. Шлегеля та Ф. Шлейєрмахера, які прагнули включити її у філософський дискурс, а згодом і В. Дільтея, який побачив у герменевтиці основу всіх наук про дух, сполучну ланку між пізнанням історичної дійсності та самою природою людського буття [4].

Розвиваючи цю традицію, М. Гайдеггер радикально переглядає роль розуміння, перетворюючи його не просто на інструмент пізнання, а на фундаментальний онтологічний модус *Dasein*, структуру, що конститує саму екзистенцію людини. У такому підході акт розуміння перестає бути зовнішньою операцією над текстами або подіями й стає способом існування, у межах якого людина, взаємодіючи з історією, культурою, традицією, неминуче виходить за межі самої себе, залучаючись до процесу безперервного розгортання смислових горизонтів, подібно до розмотування клубка можливих інтерпретацій.

Цю думку розвиває Ганс-Георг Гадамер, один із найпроникливіших дослідників античної філософії та гегелівської традиції, учень Гайдеггера, який у 1960 році опублікував свою класичну працю «*Истина і метод*». Він спирається на ідею свого вчителя про те, що герменевтичне коло – тобто процес розуміння, у якому кожен новий смисловий горизонт зумовлений уже наявним перед-розумінням, – не є порочним, а навпаки, виступає продуктивним механізмом інтерпретації, що дозволяє проникнути в початковий зміст. Герменевтичний метод вимагає підпорядкування досліджуваному предмету, зосередженості на об'єкті без відхилень, без втручання суб'єктивних коливань і емоційних реакцій, що саме по собі є однією з найскладніших технік розуміння.

Структура герменевтичного переходу, якщо виразити її схематично, полягає в наступному. Будь-який текст містить у собі сенс. Однак цей сенс не існує у вакуумі – він указує на щось, що виходить за його межі. Тлумач вступає в діалог із текстом, але не в стані абсолютної чистоти свідомості (*tabula rasa*), а вже маючи певне перед-розуміння (*Vorverständnis*). Це означає, що перше зіткнення з текстом завжди зумовлене попередніми очі-

куваннями, джерелом яких є культурна пам'ять, індивідуальний досвід і історична традиція. Однак оскільки всяке розуміння неминуче починається з гіпотези, то й інтерпретація залишається процесом, схильним до корекції: вихідне припущення може виявитися хибним, і лише подальший аналіз тексту, його внутрішньої структури та контексту покаже, наскільки точним був первісний проєкт розуміння.

Якщо текст чинить опір, виникає нова інтерпретаційна гіпотеза, за нею – наступна, потім ще одна, і цей процес теоретично нескінченний, оскільки сама герменевтика, спираючись на історичну мінливість смислів і контекстів, допускає можливість їх безперервного прояснення. У цьому й полягає її парадокс: прагнучи до початкового смислу, вона виявляє його не як остаточний результат, а як горизонт, що з кожним кроком віддаляється, спонукаючи до подальшого пошуку.

Свідомість інтерпретатора – це зовсім не *tabula rasa*, позбавлена упереджених установок, а скоріше *tabula plena*, насичена передсудами, очікуваннями, попередніми ідеями та культурними перед-розуміннями. Вона несе в собі сліди традиції, минулого досвіду і особистих інтуїцій, які неминуче впливають на процес розуміння. Однак герменевтично прояснена свідомість не прагне до повної об'єктивності чи забуття самої себе. Навпаки, її чутливість до інакшості тексту полягає в усвідомленні власних передумов і їхнього можливого впливу на інтерпретацію. Важливо не підпорядковувати текст наперед сформованим уявленням, не перетворювати його на пролог до вже сформульованих думок. Справжнє розуміння вимагає подолання антиципації – передбачення результату – і звільнення від догматичного сприйняття. Лише так можна наблизитися до автентичного звучання тексту, почути його початкову тональність і вступити з ним у справжній діалог.

З цих позицій Ганс-Георг Гадамер розвиває свою концепцію герменевтики як філософії розуміння, розглядаючи текст, його інтерпретацію та сам процес осмислення як нерозривну єдність смислоутворення. Саме він формує магістральний напрямок філософської герменевтики, у якому інтерпретація постає не

просто як метод, а як онтологічний процес, пов'язаний із історичною укоріненістю людського пізнання. Герменевтика в цьому сенсі стає наукою про передумови, можливості та межі розуміння, виявляючи механізми, за допомогою яких людина взаємодіє з традицією й історичною спадщиною.

Історично герменевтика складається як дисципліна ще в Середньовіччі, коли екзегеза біблійних текстів вимагала методологічних принципів тлумачення. Середньовічні тлумачі прагнули не лише пояснити писання, а й перевести їхній зміст у контекст іншої епохи, адаптуючи богословські істини до змінюваних реалій. У цьому процесі формуються основи інтерпретаційної традиції, яка згодом переросте в універсальну теорію розуміння.

Найбільш значний крок у цьому напрямку робить Фрідріх Шлейєрмахер (1768–1834), один із перших мислителів, який усвідомив необхідність систематизації герменевтики. Він виокремлює у тексті два фундаментальні аспекти: предметно-змістовий, пов'язаний із самим описуваним явищем, і індивідуально-особистісний, що визначає специфіку вираження думки, вибір стилістичних засобів, ритм і акценти висловлювання. На думку Шлейєрмахера, герменевтика має прагнути не лише до розкриття предметного змісту, а передусім до розуміння самого автора, його внутрішнього світу, мисленевого процесу, зафіксованого в тексті. Цей аспект, названий виражальним, стає центральним у традиції філософської герменевтики, оскільки інтерпретація у своєму найглибшому сенсі є не просто реконструкцією змісту, а й відновленням його справжнього джерела – мислячого суб'єкта, що стоїть за текстом.

У сучасній герменевтиці поняття «текст» трактується максимально широко, охоплюючи не лише письмові форми, зафіксовані в природній мові, а й будь-які знакові системи, а також усні висловлювання, емоційні реакції й навіть експресивні міжвиговкові вирази. Таким чином, текст у герменевтичному сенсі постає не просто як система знаків, а як універсальний спосіб фіксації та передавання смислу, у якому людське існування виявляє свої глибинні структури.

Центральним предметом герменевтики залишається феномен розуміння, що становить основу духовно-практичного досвіду людини. У цьому сенсі герменевтичні феномени, концептуально пов'язані з феноменологічною філософією Е. Гусерля, розглядаються не як окремі епізоди пізнання, а як сутнісні характеристики людського буття. У зв'язку з цим активно розробляється поняття *смыслеутворення* – терміну, запропонованого Гусерлем для позначення процесу формування смислу у свідомості суб'єкта. Смыслеутворення, будучи не просто когнітивним актом, а онтологічною структурою, проявляється у найрізноманітніших контекстах – у конкретних життєвих ситуаціях, у міжособистісних взаємодіях, в осмисленні особистого досвіду та історичних подій.

Фундаментальний тезис М. Гайдеггера про герменевтичність буття дозволив розглядати інтерпретацію не як допоміжну або похідну функцію свідомості, а як основу людського існування. Відтак, герменевтичні феномени вже не сприймаються як побічні ефекти пізнання, а набувають статусу визначальних структур розуміння світу. Людина існує не стільки в об'єктивній реальності, скільки в історико-культурному просторі, насиченому соціальними цінностями, традиціями й особистісними смислами. Осмислення людського буття вимагає не лише аналізу зовнішніх умов його існування, а й проникнення у глибинні підвалини його світогляду, мисленневих схем, естетичних орієнтацій і ціннісних установок. Зрозуміти людину означає реконструювати логіку її культурної ідентичності, виявляючи динаміку співвідношення індивідуального та колективного смислового досвіду.

Герменевтика ґрунтується на встановленні зв'язку між двома суб'єктами розуміння – інтерпретатором та інтерпретованим. Ці суб'єкти належать або до різних культур, або, якщо їхня культурна належність збігається, розрізняються за світоглядними орієнтаціями та особистими установками. Важливою характеристикою герменевтичних феноменів є їхня принципова ненаблюденність: вони не зводяться до фіксованих емпіричних фактів, а становлять приховану глибинну структуру культури й індивідуального досвіду.

Виділення герменевтичних феноменів в окрему область дослідження дозволяє прояснити механізми духовного досвіду, а також виявити базові принципи формування особистості й культурних традицій. В умовах інформаційного перенасичення, зростання концептуальних схем і інтерпретаційних моделей зростає потреба у пошуку достовірних способів розуміння, адекватної мови аналізу контекстів і підтекстів. Герменевтичний підхід, формуючись у руслі теорії інтерпретації, виявляє свою нерозривну пов'язаність із проблемою розуміння. У цьому діалозі розуміння та інтерпретація не просто доповнюють одне одного, а утворюють єдине смислове поле, у якому культура виявляє свою сутнісну логіку.

Відмінна особливість філософської герменевтики Ганса-Георга Гадамера полягає у зміщенні фокусу з традиційного тлумачення текстів на ширше розуміння герменевтичного процесу як фундаментального аспекту людського буття. Тому сама герменевтика є не лише «теорією та практикою тлумачення текстів» [1, с. 325], а й сферою філософського дослідження, і саме цей аспект становить сутність філософської герменевтики, що суттєво впливає на суміжні гуманітарні галузі, в тому числі на музикознавчі пошуки. Однак Гадамер радикально змінює традиційний підхід: він не просто філософізує герменевтику, а переносить її принципи у саму філософію, перетворюючи їх на інструмент онтологічного аналізу [1, с. 326].

Розробляючи свій метод, Гадамер спирається на традицію інтерпретації, поєднуючи її з екзистенційною герменевтикою Мартіна Гайдеггера, успадкувавши від свого вчителя центральне положення про те, що розуміння передує будь-якому пізнанню. Використовуючи феноменологічну редукцію, Гадамер послідовно усуває з розгляду судження, що ґрунтуються на буденному сприйнятті реальності чи некритично запозичені з наукового дискурсу, прагнучи виявити вихідні структури розуміння.

Фундаментальна істина герменевтики, за Гадамером, полягає в тому, що істина не належить одному суб'єкту – вона народжується винятково в процесі діалогу. Справжнє розуміння можливе лише за умови відкритої взаємодії, здатності чути іншого, вра-

ховувати його позицію, сприймати інакшість як ресурс, а не як перешкоду. «У всіх відношеннях підтримувати діалог, давати можливість висловитися іншому, вміти засвоювати сказане ним – ось у чому душа герменевтики» [1, с. 9].

Герменевтика, що передувала Гадамеру, показала, що розуміння досягається не завдяки механічному застосуванню методологічних процедур, а через діалогічну взаємодію суб'єктів пізнання. Однак Гадамер іде далі й пропонує онтологічне осмислення цього процесу, розширюючи проблематику герменевтики до питань світовідчуття, екзистенційних основ людського буття та історичної зумовленості розуміння. На відміну від традиційних підходів, зосереджених на розробці методик аналізу текстів, він прагне подолати суто гносеологічний підхід і вивести герменевтику на рівень фундаментальної онтології [9].

У цьому сенсі Гадамер продовжує проєкт Гайдеггера, який здійснив спробу трансформувати герменевтику в окрему філософію – філософію розуміння, де текстом постає не лише письмове висловлювання, а будь-яка форма комунікації між суб'єктами: усне мовлення, інтонація, погляд, жест, мовчання. Відповідно, розуміння не зводиться до реконструкції авторського задуму, а являє собою творчий процес, у якому інтерпретатор не просто відтворює початковий зміст, а неминуче створює новий.

З цих передумов випливає одне з ключових положень філософської герменевтики Гадамера: інтерпретація – це не відновлення «справжнього» тексту, а його продовження, включення в новий контекст, що надає йому додаткового смислового виміру. Таким чином, інтерпретація не фіксує зміст, а трансформує його, щоразу створюючи новий горизонт значень, нову історію тексту. У цьому й полягає принциповий розрив Гадамера з класичною традицією герменевтики, яка прагнула до відновлення автентичного значення.

Саме на основі цього нового розуміння інтерпретації Гадамер створює свою філософську герменевтику, що знаходить найбільш повне вираження у його фундаментальній праці «*Истина і метод*». У цій книзі він не лише обґрунтовує основні принципи свого підходу, а й вступає в полеміку з попередніми

концепціями інтерпретації, демонструючи, що герменевтика виходить за межі техніки тлумачення і перетворюється на засіб філософського осягнення світу.

У концепції Гадамера проблема розуміння набуває онтологічного виміру, у якому акт інтерпретації перестає бути простим аналізом тексту і перетворюється на процес осмислення, вкорінений у людському існуванні. Будь-яке звернення до тексту, згідно з цим підходом, вимагає не лише інтелектуального зусилля, а й залученості до живого досвіду смислоутворення, що ніколи не починається з нуля і не спрямовується до остаточного завершення [2]. Розуміння, таким чином, стає безперервним рухом, а текст – його динамічним полем, у якому горизонти смислу не фіксуються, а розширюються і змінюються залежно від позиції інтерпретатора.

Гадамер не лише допускає, а й стверджує необхідність особистісного прочитання тексту, його переосмислення і навіть своєрідного «переписування». Інтерпретація, за його думкою, не зводиться до відтворення початкового авторського задуму, а являє собою створення нового смислового цілого, власного *авторського тексту*. У підґрунті цього процесу лежить герменевтичний досвід, який Гадамер розглядає як алгоритм, що спрямовує процес розуміння. Саме досвід інтерпретатора формує його горизонт розуміння, і цей горизонт не є чимось статичним: він постійно переглядається, розширюється, взаємодіє з новими смислами, що виникають у процесі діалогу.

Мета розуміння у гадамерівській інтерпретації не полягає у точному відтворенні змістів тексту, не зводиться до відновлення думок і ідей автора, а спрямована на активізацію мислення самого інтерпретатора. Розуміння тут є не просто процесом пізнання, а формою продуктивного мислення, що здійснюється в діалозі з текстом через постановку запитань і пошук відповідей [7]. У цьому діалозі текст перестає бути зафіксованою системою значень і перетворюється на живий простір смислоутворення.

Спираючись на онтологічне прочитання проблеми розуміння, Гадамер стверджує, що розуміння є не стільки когнітивним актом, скільки способом наближення до повноти буття.

Воно не лише сприяє формуванню точніших уявлень про світ та інших людей, а й само стає умовою справжнього існування. Однак, попри всю значущість цього аспекту, для Гадамера він залишається вторинним, оскільки інструментальне розуміння, орієнтоване на адаптацію людини до соціокультурних умов, на його думку, перетворює життя на *псевдожиття*, підмінює його сутність механічним уписуванням суб'єкта в структуру суспільства. Тут Гадамер залишається вірним екзистенційній традиції, що походить від Гайдеггера, який розрізняв існування і буття, підкреслюючи, що перше не завжди співвідноситься з другим.

Висновки. Отже, розуміння не зводиться до раціонального аналізу тексту і не вичерпується осмисленням логічної структури висловлювання. Воно радше виступає як відправна точка, що спонукає до роздумів, але не детермінує сам процес інтерпретації. У цьому сенсі розуміння стає актом самоствердження інтерпретатора, способом його включеності у смислову реальність. Такий підхід робить розуміння не лише основою діяльності людини, а й фундаментальною умовою самого життя, оскільки саме в діалозі й у процесі смислоутворення народжується справжня дійсність.

При цьому смисл не створюється штучно, він не є конструкцією чистого розуму. Навпаки, він укорінений у самій тканині життя, у її *«густоті та щільності»*, як зазначає Гадамер. Смислоутворення відбувається не стільки на рівні рефлексії, скільки у глибинних шарах свідомості, що передують раціональному осмисленню. У цьому аспекті розуміння, як його трактує Гадамер, виходить за межі мисленнєвої діяльності, оскільки воно *«немислиме»* у строгому логічному сенсі. Воно здійснюється ще до поняттєвого рівня, на допоняттєвих і, отже, доязикових структурах сприйняття. У цьому сенсі герменевтика Гадамера виходить за межі традиційної філософії мови та логіки, вказуючи на фундаментальні механізми розуміння, що не залежать від формальної організації знакової системи, а передують їй, формуючи саму можливість осмислення реальності.

Гадамер наполегливо підкреслює, що розуміння неможливе без перед-розуміння, оскільки будь-яка інтерпретація вкорінена

в уже існуючих смислових горизонтах. Саме тому він вводить цілу мережу понять – «передбачення», «передсудження», «переднаміри» – акцентуючи увагу на тому, що людське сприйняття і діяльність формуються допредметними структурами, які передують усвідомленому акту розуміння. Ці структури не є довільними: вони детермінують саму можливість осмислення світу і зумовлюють герменевтичний досвід як спосіб людського існування.

У гадамерівській концепції розуміння не є пасивним відображенням смислу, а постає як смислоутворюючий акт, у якому «Я» стає точкою народження нових значень. У цьому сенсі інтерпретація – не просто процес розкриття наперед заданих значень, а спосіб конституювання смислової реальності. Індивід у своїй унікальності перестає бути простим проявом загальнолюдського, він стає творцем смислів, відкривачем нового простору і нового часу. Герменевтичний досвід, таким чином, постає як принципова відкритість світові, постійне «учнівство» перед буттям, у якому людина включена у безкінечний процес саморозуміння. Однак це *учнівство* нерозривно пов'язане з часом, оскільки розуміння можливе лише у контексті історії. Історичний час стає не лише середовищем осмислення, а й самою тканиною герменевтичного досвіду.

Гадамер незмінно повторює: *мислення не є безпередумовним*. Будь-яка інтерпретація ґрунтується на передумовах, що відображають історичність людського існування і формують саму структуру розуміння. Історія, за Гадамером, базується на передсудах, проте цей термін він розуміє кардинально інакше, ніж це прийнято в традиційній філософії Нового часу. На противагу раціоналістичним установкам Просвітництва, які прагнули очистити розум від передсудів, Гадамер стверджує, що передсуд – це не перешкода на шляху до істини, а її необхідна передумова. Просвітницька традиція трактувала передсуди як хибні переконання, які підлягають усуненню, але у гадамерівській герменевтиці вони набувають іншого статусу: передсуд – це *попереднє судження*, що передує усвідомленню, те підґрунтя, без якого сам процес розуміння взагалі неможливий.

Сукупність авторитетних висловлювань, що визначають традицію, несе в собі імпліцитний наказовий тон, оскільки традиція – це не просто нагромаджений досвід, а й механізм його нормативного закріплення. Гадамер порівнює наказ традиції з наказом часу: минулий досвід виступає не як нейтральне свідчення, а як веління, як історично вкорінена істина. Проте час необоротний, а тому й традиція підлягає постійному перегляду. Те, що вчора вважалося істинним і непорушним, завтра може видатися сумнівним або навіть хибним. У цьому напруженому діалозі між минулим і теперішнім, між усталеним і змінним, між передсудами та критичним мисленням народжується процес розуміння, у якому минуле не просто передається, а щоразу заново осмислюється у горизонті сучасності.

Людина неминуче залучена до безперервного діалогу з традицією, оскільки її існування укорінене в історичному контексті, а розуміння – у смислового горизонті минулого. Цей діалог стає своєрідним *боргом перед часом*, обов'язком перед історією, оскільки, звертаючись до традиції, людина звертається до самої історії, до її смислових засад і механізмів спадкоємності. Однак традиція не є статичною – її авторитет утілений у передсудах, які не диктують жорстких норм, а вимагають особистісного осмислення, переоцінки й творчої переробки. Розуміння, будучи актом особистого досвіду, потребує не пасивного засвоєння історичної спадщини, а активної взаємодії з нею, у процесі якої неминуче зміщуються акценти, а минуле переосмислюється у світлі нових смислових перспектив.

Ця ж логіка повною мірою застосовна до музичного мистецтва, де герменевтичний досвід виявляється як постійна взаємодія між жанровими традиціями та індивідуальним творчим актом. Музична інтерпретація постає не просто як відтворення приписаних канонів, а як живий діалог між історично вкоріненими формами та особистісною стилістичною інтерпретацією. Жанровий авторитет, що формується в межах традиції, не придушує свободу художнього висловлення, а, навпаки, стає точкою опори, від якої відштовхується індивідуальний стиль композитора чи виконавця. У цьому процесі, як і у філософській

герменевтиці, інтерпретація не є простим відтворенням, а являє собою творчий акт смислоутворення, у якому минуле і сучасне вступають у напружену взаємодію, відкриваючи нові горизонти музичного розуміння.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. М. : Искусство, 1991. 368 с.
2. Гадамер Г.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики. М. : Прогресс, 1988. 704 с.
3. Герменевтика и музыкознание. М. : Музыка, 1984. 236 с.
4. Кошарний С. Герменевтика. *Філософський енциклопедичний словник*. К. : Абрис, 2002. 742 с.
5. Николаевська Ю. Homo Interpretatus в музичному мистецтві ХХ – початку ХХІ : монографія. Харків: Факт, 2020. 576 с.
6. Самойленко О. Психологія мистецтва: сучасні музикознавчі проєкції: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 236 с.
7. Чередниченко Т. Герменевтика музыкальная. *Музыкальный энциклопедический словарь*. М.: Советская энциклопедия, 1990. С.133–212.
8. Чередниченко Т. Герменевтические тенденции в западном музыкознании 70-х – 80-х годов. *Общие проблемы искусства*. М.: Информкультура, 1984. Вып.1. Герменевтика и музыкознание. С. 8–29.
9. Osadcha S., Wei Lixian, Qiao Zhi, Chen Hongyu, Cheng Shuo. Emotive-axiological approach in musicology and modern theory of opera experience. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research*, 2023. Vol. 13, Issue 2, Special Issue 35. Pp. 37–39.

REFERENCES

1. Gadamer, H.-G. (1991) The relevance of beauty. М. : Art. 368 p. [in Russian]
2. Gadamer, H.-G. (1988) Truth and method: Fundamentals of philosophical hermeneutics. М.: Progress. 704 p. [in Russian]
3. Hermeneutics and musicology. (1984) М. : Muzyka. 236 p. [in Russian]
4. Kosharny, S. (2002) Hermeneutics. Philosophical encyclopedic dictionary. К. : Abris. 742 p. [in Ukrainian]
5. Nikolaevska, Y. (2020) Homo Interpretatus in the musical mysticism of the 20th – beginning of the 21st : monograph. Kharkiv : Fak. 576 p. [in Ukrainian]
6. Samoylenko, O. (2020) Psychology of Art: Modern Musicological Projections : Monograph. Odessa : Helvetica Publishing House. 236 p. [in Ukrainian]

7. Cherednichenko, T. (1990) Musical Hermeneutics. Musical Encyclopedic Dictionary. M. : Soviet Encyclopedia. Pp. 133–212. [in Russian]
8. Cherednichenko, T. (1984) Hermeneutic Tendencies in Western Musicology of the 70s–80s. General Problems of Art. M. : Informkultura. Issue 1. Hermeneutics and Musicology. Pp. 8–29. [in Russian]
9. Osadcha, S.; Wei, Lixian; Qiao, Zhi; Chen, Hongyu; Cheng, Shuo. (2023) Emotive-axiological approach in musicology and modern theory of opera experience. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 13, Issue 2, Special Issue 35. Pp. 37–39. [in English].